

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

APPROACHES TO DETERMINING THE SOLVENCY OF INSURANCE COMPANIES

У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що платоспроможність страхової компанії – це можливість своєчасно й у повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. Показник платоспроможності використовується в процесі аналізу фінансового стану підприємств, оскільки високий рівень платоспроможності характеризує страхову компанію як таку, що може виконати свої зобов'язання перед клієнтами, що й є запорукою доброго фінансового стану компанії. До страховиків, банків та інших фінансових установ висувають особливі вимоги стосовно їхньої платоспроможності. Це зумовлено тим, що основна діяльність таких установ безпосередньо пов'язана із залученням коштів громадян та юридичних осіб. Визначено, що вітчизняна система платоспроможності базується на європейській моделі, що відображається в нормах Закону України «Про страхування». Але вимоги до платоспроможності вітчизняних страховиків істотно нижчі від європейських норм та нормативів, що пояснюється ступенем розвитку економіки та повільним розвитком страхової справи.

Ключові слова: державне регулювання, платоспроможність, страхова компанія, страхування, умови забезпечення платоспроможності.

В результате проведенного исследования установлено, что платежеспособность страховой компании – это возможность своевременно и в полном объеме отвечать по своим обязательствам. Показатель платежеспособности используется в процессе анализа финансового состояния предприятий, поскольку высокий уровень платежеспособности характеризует страховую компанию как такую, которая может выполнить свои обязательства перед клиентами, и является залогом хорошего финансового состояния компании. К страховщикам, банкам и другим финансовым учреждениям предъявляются особые требования по их платежеспособности. Это обусловлено тем, что основная деятельность таких учреждений непосредственно связана с привлечением средств граждан и юридических лиц. Определено, что отечественная система платежеспособности базируется на европейской модели, отображается в нормах Закона Украины «О страховании». Но требования к платежеспособности отечественных страховщиков существенно ниже европейских норм и нормативов, что объясняется степенью развития экономики и медленным развитием страхового дела.

Ключевые слова: государственное регулирование, платежеспособность, страховая компания, страхование, условия обеспечения платежеспособности.

УДК: 336.643

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct51-43>

Морозова (Селиверстова) Л.С.

д.е.н., професор кафедри фінансів
Київський національний
торговельно-економічний університет

Morozova (Seliverstova) Liudmyla

Kyiv National University
of Trade and Economics

The study found that the solvency of the insurance company is the ability to timely and fully meet their obligations. The solvency ratio is used in the process of analyzing the financial condition enterprises, because the high level of solvency characterizes the insurance company as one that can fulfill its obligations to customers, which is the key to good financial condition of the company. Insurers, banks and other financial institutions are subject to special requirements regarding their solvency. This is due to the fact that the main activity of such institutions is directly related to raising funds from citizens and legal entities. As a result of the analysis, it was determined that the domestic system of solvency indicators is based on the European model – the First Solvency Directive, which is reflected in the provisions of the Law of Ukraine "On Insurance". However, the solvency requirements of domestic insurers are significantly lower than European norms and standards, which is explained by the development of the economy and the gradual development of the insurance business. According to domestic legislation, the method of determining the solvency of risk insurance companies is to identify and compare two indicators – the actual stock and the regulatory solvency ratio. To ensure the appropriate level of solvency as required by law, the actual solvency margin must exceed its regulatory margin at any date, both for risky insurance and for life insurance companies. The need for the introduction of state supervision over insurance activities, which ensures control over the solvency of insurers, the accuracy of their reporting and their compliance with insurance legislation, is substantiated. It is also determined that all legislation, including the Ukrainian one, uses identical indicators for the judiciary, based on the criterion of inability to fulfill current obligations.

Key words: state regulation, solvency, insurance company, insurance, solvency conditions.

Постановка проблеми. Страховий ринок України характеризується значним фінансовим потенціалом, який може бути використаний національною фінансовою системою для інвестування вітчизняної економіки. Успішна діяльність страхових компаній значною мірою залежить від рівня їхньої платоспроможності. Лише за умови належного рівня платоспроможності страхові компанії здатні генерувати чинники позитивних кількісних і якісних змін для нормального функціонування сьогодні та забезпечення зростання власного фінансового потенціалу в майбутньому. Тому завдання щодо забезпечення платоспроможності страховиків – одне з пріоритетних завдань сьогодення,

особливо з урахуванням інтенсифікації багатоманітних і різноспрямованих процесів, які супроводжують економічну глобалізацію, що зумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень показує, що проблематиці управління та забезпечення платоспроможності страхових компаній приділяється значна увага з боку як вітчизняних науковців, так і закордонних. Зокрема, серед вітчизняних науковців, що вивчали питання платоспроможності страховиків, доцільно виділити К. Воблого, О. Гаманкову, А. Єрмошенко, О. Кириленко, Ю. Коваленко, Н. Приказюк, Н. Ткаченко, В. Опаріна, Т. Ротову

[1–3]. Проте важливі аспекти ефективного управління страховиками залишаються невирішеними і потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є комплексне вивчення підходів до визначення платоспроможності страхових компаній.

Виклад основного матеріалу дослідження. Платоспроможність є одним із найважливіших показників, які характеризують фінансову надійність страхової компанії, оскільки страхування – це система страхового захисту від імовірності настання різних видів ризиків, що являє собою засіб відшкодування страховиком збитків застрахованим постраждалим шляхом їх розподілу між усіма страхувальниками. Страховик за рахунок страхових внесків від усієї сукупності страхувальників формує страховий фонд, кошти якого спрямовує на страхові виплати у разі страхових подій. Отже, страховик є лише посередником у даній системі відносин, при цьому на його відповідальності тривалий період часу знаходиться велика сума грошових коштів. Тому питання забезпечення платоспроможності страховика є надзвичайно важливим.

У ринкових умовах господарювання платоспроможність страхових організацій вважається однією з найважливіших характеристик їхньої діяльності. Вона визначає не лише взаємовідносини з партнерами, суб'єктами фінансового ринку, державою, а й їхню успішну діяльність чи банкрутство [4].

Платоспроможність страхової компанії – можливість своєчасно й у повному обсязі відповісти за своїми зобов'язаннями. Це означає здатність у будь-який наперед взятий час виконувати зобов'язання з укладених договорів страхування. Інакше кажучи, під платоспроможністю розуміють вартість активів страхової компанії, що перевищує вартість її зобов'язань або дорівнює їй [6].

Показник платоспроможності використовується в процесі аналізу фінансового стану підприємств, оскільки високий рівень платоспроможності характеризує страхову компанію як таку, що може виконати свої зобов'язання перед клієнтами, що

й є запорукою доброго фінансового стану компанії. Із метою оцінки платоспроможності застосовують коефіцієнти, які комплексно характеризують фінансовий стан страховика. Слід відзначити, що до страхових компаній, комерційних банків та інших фінансових установ висуваються особливі державні регулятивні вимоги стосовно їхньої платоспроможності. Це пов'язано з тим, що основна діяльність таких фінансових установ безпосередньо пов'язана із залученням коштів громадян та юридичних осіб. Дотримання такими фінансовими установами певних вимог законодавства щодо платоспроможності підвищує надійність збереження майна та коштів їхніх клієнтів і, відповідно, соціальний захист громадян. Найважливішою функцією страхової компанії є безумовне забезпечення надійності свого фінансового стану, що дає змогу задовольнити будь-які претензії з боку власників страхових полісів. Закон України «Про страхування» зобов'язує страховиків дотримуватися певних вимог, які мають забезпечити їхню платоспроможність (рис. 1) [7].

Отже, під час оцінки платоспроможності страхової компанії розглядаються склад і структура капіталу страхової компанії, виділяючи як основну частину фінансові ресурси. Фінансові ресурси страхової компанії – залучений капітал, який деякий час являє собою сукупність тимчасово вільних засобів страховика.

У світовій практиці запас платоспроможності страховика, як правило, визначається окремо для ризикових видів страхування і для страхування життя. Для ризикових видів страхування рівень платоспроможності зазвичай оцінюється через зіставлення фактичної та розрахункової, тобто нормативної, платоспроможності.

Фактичний запас платоспроможності, або, іншими словами, нетто-активи, визначається як різниця між обсягом матеріальних активів за винятком суми нематеріальних активів і сумою зобов'язань страховика, у тому числі страхових, що повинна бути позитивною. У такому разі власних коштів страховика, які вільні від зобов'язань,

Рис. 1. Основні умови забезпечення платоспроможності страховика

буде достатньо для виконання всіх страхових зобов'язань, тобто страховик уважатиметься платоспроможним.

Розрахунковий, тобто нормативний, запас платоспроможності може визначатися за обсягом отриманих за звітний період страхових премій, тобто за обсягом прийнятих страхових зобов'язань, або за обсягом зроблених за звітний період страхових виплат, тобто за обсягом виконаних страхових зобов'язань. Очевидно, що для максимальної надійності з двох зазначених показників повинен бути вибраний той, що протягом того самого звітного періоду є більшим.

В Україні прийнято такі вимоги для забезпечення платоспроможності:

- наявність оплаченого статутного капіталу страховика в обсязі, який установлений вимогами законодавства;

- наявність у страхової компанії гарантійного фонду, який є вільним від прийнятих ним страхових зобов'язань;

- створення страхових резервів, які можуть бути достатніми для майбутніх виплат страхових відшкодувань;

- перевищення фактичного запасу платоспроможності страхової компанії над її розрахунковим нормативним запасом платоспроможності.

Якщо ж брати до уваги європейський підхід [8], то варто звернути увагу на те, що у ЄС у зв'язку зі специфікою проведення кожного виду страхування та різним розподілом ризику запас платоспроможності визначається окремо за ризиковими видами страхування і за страхуванням життя. У ризикових видах страхування, як і зі страхування життя, оцінка платоспроможності полягає у зіставленні фактичної платоспроможності з розрахунковою нормативною. Директивами ЄС [9; 10] передбачено визначати фактичний запас платоспроможності як різницю між активами (окрім нематеріальних) і зобов'язаннями. У разі якщо фактичний запас платоспроможності перевищує розрахунковий нормативний, страхова компанія вважається платоспроможною. Розрахунковий нормативний запас платоспроможності має дорівнювати найбільшій із двох сум, одна з яких обчислюється на підставі страхових премій, а друга – на підставі страхових виплат.

Аналізуючи основні системи забезпечення платоспроможності: на основі оцінки ризику Сполучених Штатів (США), структури другої директиви платоспроможності Європейського Союзу (ЄС) та Швейцарського тесту платоспроможності (ШТП) [8], вважаємо, що для України найбільш оптимальним і менш проблематичним варіантом є впровадження Solvency II. За його умов страховальники та застраховані отримують гарантії того, що страховики вдосконалюватимуть свою практику ризик-менеджменту і матимуть необхідний

рівень капіталу, що, своєю чергою, сприятиме підвищенню довіри страхувальників до страхових компаній через мінімізацію ймовірності їх банкрутства. А також результатом упровадження європейських методологій може бути підвищення ефективності управління платоспроможністю страхової компанії, що, своєю чергою, дасть змогу повноцінно виконувати властиві їй функції та підтримувати платоспроможність на належному рівні

Важливим кроком для підвищення рівня управління платоспроможністю страхових компаній є державне регулювання, що дасть змогу знизити ризик неплатоспроможності страхових компаній.

Висновки з проведеного дослідження.

У результаті проведеного аналізу визначено, що вітчизняна система показників платоспроможності базується на європейській моделі – Першій директиві платоспроможності, що відображається в нормах Закону України «Про страхування». Утім, вимоги до платоспроможності вітчизняних страховиків істотно нижчі від європейських норм та нормативів, що пояснюється розвитком економіки й поступовим розвитком страхової справи. Згідно з вітчизняним законодавством, методика визначення платоспроможності компаній із ризикового страхування полягає у визначенні та порівнянні двох показників – фактичного запасу і нормативного показника платоспроможності. Для забезпечення відповідного рівня платоспроможності за вимогами законодавства фактичний запас платоспроможності повинен перевищувати нормативний його запас на будь-яку дату як для ризикового виду страхування, так і для страхових компаній зі страхування життя.

Обґрунтовано потребу в запровадженні державного нагляду за страховою діяльністю, який забезпечує контроль над платоспроможністю страховиків, достовірністю їх звітності та дотриманням ними страхового законодавства. Також визначено, що в усіх законодавствах, включаючи українське, для судочинства використовуються ідентичні показники, що базуються на критерії неспроможності виконувати поточні зобов'язання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Воблій К.Г. Основи економіки страхування : навчальний посібник. Тернопіль : Економічна думка, 2016. 238 с.
2. Гаманкова О.О. Фінанси страхових організацій : навчальний посібник. Київ : КНЕУ. 2016. 328 с.
3. Ермошенко А.М. Визначення поняття фінансової безпеки страховика та її категорій. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 4. С. 46–51.
4. Страхование / под ред. Т.А. Федоровой ; изд. 2-е, перераб. и доп. Москва : Экономист, 2006. 978 с.
5. Seliverstova L.S. Trends in the development of the ukrainian insurance market. *Товари і ринки*. 2018. № 1. С. 135–144.

6. Добош Н.М. Диверсифікація структури джерел капіталу страховиків – один з аспектів впливу на їх фінансову стійкість. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2016. Вип. 20.4. С. 196–201.

7. Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 лип. 2001 р. № 2664-III. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main> (дата звернення: 11.01.2021).

8. Офіційний вебсайт Європейської організації страхування та пенсійного забезпечення (EIOPA). URL: <https://eiopa.europa.eu> (дата звернення: 11.01.2021).

9. Директива 2009/138/ЄС Solvency II Європейського Парламенту та Ради від 25.11.2009. URL: <http://www.dfp.gov.ua/746.html> (дата звернення: 11.01.2021).

10. Друга директива Ради Європи 88/357/ЄЕС від 22 червня 1988 р. щодо координації законодавчих, нормативних та адміністративних актів з прямого страхування, іншого, ніж страхування життя, про положення, спрямовані на спрощення фактичного здійснення свободи надання послуг, та про зміну Директиви 73/239/ЄЕС. URL: <http://www.znay.ru/law/eec/eec88-357.shtml> (дата звернення: 11.01.2021).

REFERENCES:

1. Voblyi K.H. (2016) *Osnovy ekonomiky strakhuvannia* [Fundamentals of insurance economics]. Ternopil: Ekonomichna dumka. (in Ukrainian)

2. Hamankova O.O. (2016) *Finansy strakhovykh orhanizatsii* [Finance of insurance companies]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)

3. Iermoshenko A.M. (2017) *Vyznachennia poniattia finansovoi bezpeky strakhovyka ta yii katehorii* [Definition of the concept of financial security of the insurer

and its categories]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 4, pp. 46–51.

4. Fedorova T.A. (ed.) (2006) *Strakhovanye* [Insurance]. Moscow: Izd-vo «Ekonomyst». (in Russian)

5. Seliverstova L.S. (2018) Trends in the development of the ukrainian insurance market. *Tovary i rynky*, no. 1, pp. 135–144.

6. Dobosh N.M. (2016) *Dyversyfikatsiia struktury dzherel kapitalu strakhovykiv – ody z aspektiv vplyvu na yikh finansovu stiikist* [Diversification of the structure of capital sources of insurers is one of the aspects of the impact on their financial stability]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho Lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy: zbirnyk nauково-tekhnichnykh prats*. Lviv: Natsionalnyi Lisotekhnichnyi universytet Ukrainy. vol. 20.4, pp. 196–201.

7. Pro finansovi posluhy i derzhavne rehulivannia rynkiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy vid 12 lyp. 2001 r. № 2664-III. *Zakonodavstvo Ukrainy: [veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy]*. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/> (accessed 11 January 2021).

8. Ofitsiyni veb-sait Yevropeiskoi orhanizatsii strakhuvannia ta pensiinoho zabezpechennia (EIOPA). Available at: <https://eiopa.europa.eu> (accessed 11 January 2021).

9. Dyrektyva 2009/138/leS Solvency II Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady vid 25.11.2009. Available at: <http://www.dfp.gov.ua/746.html> (accessed 11 January 2021).

10. Druha dyrektyva Rady Yevropy 88/357/ЄЕС vid 22 chervnia 1988 r. shchodo koordynatsii zakonodavchykh, normatyvnykh ta administratyvnykh aktiv z priamoho strakhuvannia, inshoho, nizh strakhuvannia zhyttia, pro polozhennia, spriamovani na sproshchennia faktychnoho zdiisnennia svobody nadannia posluh, ta pro zminu Dyrektyvy 73/239/ЄЕС Available at: <http://www.znay.ru/law/eec/eec88-357.shtml> (accessed 11 January 2021).